د ستراتېژيکو او سيمه‌ييزو څېړنو مرکز

تحلیل هفته

شماره: ۳۰۹(از ۱۵ الی ۲۲ سرطان ۱۳۹۸ هـ ش)

این نشریه مجموعهٔ تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی هفته‌واری است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی، توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد، تا نهادهای سیاست‌گذار و مراجع پالیسی‌ساز از آن استفاده نمایند.

آنچه در این شماره می‌خوانید:

افغان سوله او په دوحه کې بين الافغاني غونډه

د سولې بين‌الافغاني خبرې ۲

په دوحه کې بين الافغاني ناسته..۳

د دوحې د بين الافغاني غونډې په اړه غبرگونونه ۴

پرېکړه‌ليک ته لنډه کتنه..۵

1- د نرمې ژبې کارول..۶

2- د تاوتريخوالي پر کمولو ټينگار..۶

3- د ديني او مذهبي اقليتونو د حقوقو تآمين...۷

4- سولې ته د رسېدو لار(نقشه)...۸

پايله ۹

افغان سوله او په دوحه کې بین الافغاني غونډه

افغانستان کې د جګړې د پای ته رسولو په موخه د سرطان میاشتې پر ۱٦ او ۱۷ مه نېټه د طالبانو، یو شمېر افغان حکومتي چارواکو، سیاستوالو او مدني فعالانو ترمنځ دوه ورځنۍ بین الافغاني غونډه تر سره شوه.

له کابله دوحې ته په ورغلي پلاوي کې د یو شمېر ښځو په ګډون ۵۳ کسان شامل ؤو، د طالبانو له اړخه په دې خبرو کې ۱۷ کسیزې ډلې ګډون درلود. دغه غونډه چې د جرمني او قطر هېوادونو په کوربتوب جوړه شوې وه د دواړو لوریو د هوکړې له مخې ګډونوالو پکې په انفرادي توګه برخه واخیستله.

افغان حکومت، طالبانو، امریکا، قطر، جرمني، نړیوالې ټولنې، د ناستې ګډونوالو او ډېرى بهرنیو هېوادونو له دې بین الافغاني ناستې څخه تود هرکلی وکړ

په دې تحلیل کې موږ هڅه کړې د سولې په تړاو د بین الافغاني خبرو مخینه بیان کړو، د دوحې کنفرانس پایلې، غبرګونونه او آیا دا غونډه به د افغان حکومت او طالبانو تر منځ د مخامخ خبرو اترو لپاره لاره پرانیزي یا نه؟

د سولې بین‌الافغاني خبرې

د بین‌الافغاني خبرو له لارې په افغانستان کې د روانې جګړې د پای ته رسېدو په موخه له نږدې یوې لسیزې راهیسې هڅې کېږي. چې په نړیوالو کنفرانسونو کې چې په جرمني، ترکیه ، ناروې کې تر سره شوي او پګواش غونډو کې افغان سیاسیونو له طالبانو سره کتلي دي چې دا هڅې د ملي یووالي حکومت په راتګ سره لا ګړندۍ شوې.

څو میاشتې وړاندې (د ۱۳۹۷هـ ش کال د سلواغې په ۱۶مه او ۱۷ مه) د روسیې په پلازمېنه مسکو کې په لومړي ځل د طالب استازو او یو شمېر افغان سیاستوالو، جهادي رهبرانو او د پخواني ولسمشر حامد کرزي په ګډون پخوانیو لوړپوړو حکومتي چارواکو ترمنځ د افغان سولې په تړاو یوه بې‌سارې دوه ورځنۍ ناسته وشوه، چې په پای کې یې د ګډونوالو له‌خوا ګډه اعلامیه هم خپره شوه.

د مسکو ناسته که څه هم د ملي یووالي حکومت رد کړه او نه یوازې دا چې کوم حکومتي چارواکي رسما د حکومت په استازیتوب ګډون پکې ونه کړ؛ بلکې د حکومت له توند غبرګون او نیوکو سره هم مخ وه؛ خو بیا هم دغې غونډې په پراخه کچه بین‌الافغاني خبرو اترو ته د زمینې برابرېدلو لپاره هیلې راوټوکولې.

د مسکو بین‌الافغاني غونډې د پرېکړې له مخې، د دغې لړۍ دویمه ناسته د قطر په پلازمېنه دوحه کې پلان شوې وه او له همدې کبله بېلابېلو لورو په ځانګړې توګه د افغانستان د سولې لپاره د امریکا ځانګړي استازي زلمي خلیلزاد هڅې پیل کړې، څو په دې غونډه کې د افغان حکومت استازي هم ګډون وکړي.

دا چې افغان حکومت په دې غونډه کې د خپلو استازو د ګډون پرېکړه وکړه، د دغې لړۍ د بریالیتوب لپاره یو ارزښتناک فرصت برابر شو؛ خو له بده مرغه په دې تړاو بېلابېل خنډونه د دې لامل شول، چې دا غونډه تر سره نشي.

همدارنګه د افغانستان او روسیې د سیاسي اړیکو د سلیزې د لمانځنې په پار د روان لمریز کال د غبرګولي میاشتې په ۷ مه او ۸ مه نېټه باندې د مسکو په کوربتوب غونډه جوړه شوې وه. چې ورته د ملا برادر اخوند په مشرۍ طالب چارواکو، جهادي رهبرانو او د پخواني ولسمشر حامد کرزي په ګډون پخوانیو لوړپوړو حکومتي چارواکو برخه درلوده، د افغان- مسکو د اړیکو د لمانځنې تر څنګ افغان سیاسیون او طالب چارواکي د افغان کشالې په تړاو د دویم ځل لپاره سره جرګه شول.

د سولې په اړه يې په مهمو موضوعاتو لکه: دواړو لوريو پر اوربند، د ملکي خلکو د ژوندانه په حفاظت، د بنديانو اړوند مسائلو، له افغانستان څخه د بهرنيو ځواکونو پر وتلو، د بهرنيو لاسوهنو پر بندولو، د راتلونکې نظام په څرنګوالي، ملي حاکميت، ځمکنۍ بشپړتيا، د ملي وحدت پر تحکيم، د ښځو پر حقوقو او نورو مسائلو ګټور او ژغورونکي بحثونه وکړل.

په دوحه کې بين الافغاني ناسته

ټاکل شوې وه د وري (حمل) په ۳۱ مه او د ثور په اوله نېټه د قطر په پلازمېنه دوحه کې د بين‌الافغاني تفاهم يوه مهمه غونډه جوړه شي؛ خو د دغې غونډې د ګډونوالو په تړاو شته اختلافات د دې سبب شول چې دا غونډه وځنډيږي.

له اوږده ځنډ وروسته د سرطان مياشتې په ۱٦ مه او ۱۷ مه نېټه باندې د قطر او جرمني په کوربتوب د قطر پلازمېنه دوحه کې بين الافغاني تفاهم مهمه غونډه جوړه شوه. په دې غونډه کې طالبانو، يو شمېر افغان حکومتي چارواکو، سياستوالو او مدني فعالانو برخه درلوده. د دې غونډې نه مخکې د طالبانو او امريکا د اووم پړاو خبرې جريان درلود چې د دې غونډې په پار امريکا او طالبانو خبرې د دوه ورځو لپاره وځنډولې او د دوه ورځو ځنډ وروسته د امريکا او طالبانو تر منځ خبرې بېرته پيل شوې.

د قطر چارواکو د بين الافغاني ناستې ګډونوالو ته د ښه راغلاست ترڅنګ وويل چې دا ناسته په نړيواله کچه خارل کېږي او ډېره تمه ترې کېږي خو په وينا يې دا ناسته به د دوی له تمې سره سم پايله ولري.

دغه راز د افغانستان او پاکستان له پاره د جرمني استازي مارکس پوټزيل هم د بين الافغاني غونډې ګډنوالو ته وويل چې دا يو ښه فرصت دی چې تاسو د افغانستان د راتلونکې په هکله خبرې وکړی.

همدا راز د غونډې ګډونوالو د غونډې د پای ته رسېدو سره سم هيله مندي وښوده او زياته يې کړه چې دا غونډه د تېرو بين الافغاني غونډو چې په مسکو کې جوړې شوې وې ډېره رغوونکې او په ښه فضاء کې تر سره شوه د افغان کشالې د حل په پار د دواړو لوريو تر منځ رغنده بحثونه وشول چې په ډېری نقاطو باندې د نظر نېږدوالی موجود ؤو.

په دې ناسته کې متين بېګ، نادر نادري او شهرزاد اکبر هغه درې کسان ؤو، چې دا مهال په افغان حکومت کې دندې لري، خو په دې غونډه کې يې د افغان حکومت استازولي نه کوله.

همدا راز د سولې عالي شورا معاون حاجي دين محمد او د دارالانشاه معاون او سرپرست انجنير فرهاد الله فرهاد هم په انفرادي بڼه برخه درلوده.

غونډه له دوه ورځو بحثونو وروسته د سرطان میاشتې په ۱۷ مه نېټه ماسخوتن ناوخته د یوې ګډې اعلامیې په خپرولو سره پای ته ورسېده.

د دوحې د بین الافغاني غونډې په اړه غبرګونونه

د افغان سولې لپاره د امریکا ځانګړي استازي زلمي خلیلزاد ویلي قطر کې د افغانانو خپلمنځي خبرې د ځلوېښت کلنې جګړې او کړاوونو پای ته رسولو لپاره د لا پرمختګ هیلې بښي.
نوموړي دا څرګندونې په دوحه کې له طالبانو سره د دوه ورځنیو خپلمنځي خبرو تر پای رسېدو او د یوه هوکړه لیک تر خپرولو وروسته کړې دي. زلمي خلیلزاد په یوه ټوېټ کې ویلي: ″ اوس نیمه شپه ده او د سولې بین الافغاني کنفرانس په مثبته فضأ کې پای ته ورسېد. زه ټولو ګډونوالو، د افغاني ټولنې د ټولو نسلونو استازو، لوړ پوړو حکومتي چارواکو او طالبانو ته د ګډ تفاهم موندلو مبارکي وایم. زه د قطر او آلمان څخه د دې کنفرانس د تنظیمولو مننه کوم.″
افغان حکومت هم په دوحه کې بین الافغاني ناستې د ګډې اعلامېې هر کلی وکړ. ولسمشرۍ ماڼۍ وایي د دې غونډې پایله مثبته وه او تمه ده چې تر سپټمبر میاشتې د حکومت او طالبانو تر منځ هم رسمي خبرې پیل شي.
د قطر بین الافغاني غونډې پایلو ته په کتو، افغان چارواکي تمه لري چې تر یوې نیمې میاشتې د دواړو لورو تر منځ هم رسمي خبرې پیل شي.
د ولسمشر محمد اشرف غني ویاند صدیق صدیقي په یوه خبرې کنفرانس کې وویل: افغان حکومت د سولې د خبرو په اړه په بشپړ ډول په جریان کې دی. د ده په وینا د سولې رواني خبرې او هڅې له بل هر وخته رغونکي دي.
د طالبانو د سیاسي دفتر ویاند سهیل شاهین له بي بي سي سره په خبرو کې وویل: چې دا غیر رسمي غونډه وه ټولو ګډونوالو په انفرادي توګه په غونډه کې ګډون کړی ؤو. هر یوه په شخصي ډول باندې په افغانستان کې د شته ناورین د ختم او سولې ته د رسېدو په پار خپل نظرونه څرګند کړل او زموږ رسمي موقف په افغانستان کې د جګړې ختم او دایمي سولې ته رسېدل دي.

پرېکړهلیک ته لنډه کتنه

د دوحې دوه ورځنۍ ناستې پرېکړه لیک ۹ مادې درلودې چې په دې پرېکړه لیک کې د خبرو د تداوم پر ضرورت په داسې حال کې ټینګار شوی دی چې د امریکا او طالبانو ترمنځ مخامخ خبرې اترې دوام لري.

دغه راز په دغه پرېکړه لیک کې پر دې هم ټینګار شوی چې په افغانستان کې تلپاتې سراسري او باعزته سولې ته د رسېدو لاره «ټولشموله بین الافغاني مذاکرات» دي.

د دې ترڅنګ په دغه پرېکړهلیک کې یو شمېر مهم نکات چې په تېرو بین الافغاني مذاکراتو کې ورته کمه توجه شوې وه، هغه په لاندې ډول دي:

1- د نرمې ژبې کارول

که څه هم د دوحې د بین الافغاني خبرو اترو ناستې وړاندې، د بېلابېلو لوریو او د سولې فعالینو له خوا له افغان طالبانو او افغان حکومت غوښتنه شوې وه، چې د یو بل پرضد جنګي پروپاګنده تم او پرځای یې د یو بل پر وړاندې نرمه ژبه وکاروي، څو مخامخ خبرو اترو ته زمینه مساعده شي، خو دغه غوښتنې تر ډېره ونه منل شوې.

خو اوسمهال دا لومړی ځل دی، چې افغان طالبانو او افغان سیاستوالو په یوه پرېکړه لیک کې د بین الافغاني خبرو اترو ته د لارې هوارولو په موخه په رسمي بیانونو کې د یو بل پرضد د نرمې ژبې پر استعمالولو ټینګار کړی.

2- د تاوتریخوالي پر کمولو ټینګار

په تېرو اتلسو کلونو کې ډېره تاوان عام المنفه بنسټونو او عامو وګړو ته رسېدلي ده. د ملګرو ملتونو د 2017 م کال راپور له مخې له ۲۰۰۹ م کال څخه تر اوسه پورې ۷۰۱۸۸ ملکیانو ته مرګ ژوبله اوښتې او دا په دې وروستیو کلونو کې د نورو کلونو په پرتله تر ټولو زیات ارقام دي.

له دې ناستې څخه وړاندې بېلابېلو لوریو لکه یوناما اداري له دواړو لوریو څو ځله غوښتنه کړې وه چې د جګړې پر مهال د عامو وګړو د سر او مال خوندیتوب ته پاملرنه وکړي همدارنګه د عامن المنفعه بنسټونو او بندیانو وضعیت ته هم توجه وکړي.

اوس مهال دا لومړی ځل دی چې د افغان سیاسیونو او افغان طالبانو په یوه پرېکړه لیک کې د سپین ږیرو، معیوبو او ناروغو بندیانو بې قید او شرطه خوشي کول، د عام المنفعه بنسټونو لکه، د دیني او مذهبي مرکزونو، روغتونونو، بازارونو، د اوبو بندونو او کارځایونو د امنیت تضمین، د ملکي خلکو د عزت، ژوند،

مال او کورونو ساتنې ته ژمنتيا، او ملکي تلفات د صفر کچې ته راښکته کولو باندې توافق شوی او ټينګار شوی دی.

3- د ديني او مذهبي اقليتونو د حقوقو تآمين

په افغانستان کې ځيني اقليتونه اوسيږي. که څه هم په تېرو حکومتونو کې د دوی حقوقو ته خاصه توجه شوې ده او د ملي يووالي حکومت هم د اقليتونو حقوقو ته ځانګړې توجه کړې ده او سيک او هندو اقليتونو ته يې په پارلمان کې يو چوکۍ هم ځانګړې کړه؛ خو بيا هم د يادولو وړ ده چې ديني او مذهبي اقليتونه د روان امنيتي وضعيت څخه اغېزمن شوي دي. د دې ترڅنګ د افغان طالبانو د امارت پر مهال له يو شمېر ديني اقليتونو سره مناسب چلند نه و خپل شوی. له همدې ځايه په هېواد کې اقليتي لړه‌کۍ د سولې د روانو خبرو اترو پرمهال له يو شمېر اندېښنو سره مخ دي.
د دې غونډې په پرېکړه ليک کې هم د اقليتونو ديني او مذهبي حقوقو ته د درناوي او ساتنې يادونه شوې، چې دا بيا د اقليتونو د حقونو په خونديتوب کې يو ښه پرمختګ ګڼلای شو.

4- سولې ته د رسېدو لار(نقشه)

د ملي يووالي حکومت په لومړيو کې افغان حکومت د سيمې په کچه د افغان سولې په تړاو د اجماع جوړولو له بېلابېلو هڅو وروسته، د " کابل پروسې" تر نوم لاندې نړيوالو کنفرانسونو لړۍ پيل کړه. د افغان حکومت په نوښت او مشرۍ د دغې پيل شوې پروسې مديريت او د پرېکړو عملي کول د افغان حکومت په لاس کې وُو. د دې لړۍ په دويمه غونډه کې افغان ولسمشر اووه ټکي سولې ته د رسېدو په په پار وضع کړل چې لومړی د سياسي او حقوقي چوکاټ وضع کول، د افغانستان دولت په رسميت پېژندل، د ټولو اتباعو په تېره د پخلا کېدونکيو طالبانو د امنيت تامين لپاره تدابير نيول، د اقتصاد او ټولنيز پرمختګ لپاره د پروګرامونو پلي کول، د سولې لپاره د نړيوالو ملاتړ جلبول او د يوه جامع تطبيقي چوکاټ له لارې ببړني، لنډمهال، او اوږدمهاله شرايطو اهداف ټاکل او په دې ټولو برخو کې د پرمختګ د څارنې او ارزونې يو مؤثر مېکانېزم رامنځته کول، چې له طالبانو سره د سولې د خبرو اترو يا سولې ته د رسېدو د لار (نقشې) په توګه ياد کړل.

خو له افغان طالبانو سره د بین الافغاني خبرو اترو او پرېکړه‌لیکونو کې تر اوسه پورې سولې ته د رسېدو "طرحه" نه وه وړاندې شوې خو اوسمهال دا لومړی ځل دی، چې افغان طالبانو او افغان سیاستوالو په یوه پرېکړه لیک کې سولې ته د رسېدو طرحه وړاندې کړه.

د بین الافغاني خبرو اترو ته د لارې هوارولو په موخه په افغانستان کې پر اسلامي نظام توافق، سراسري سولې ته د رسېدو د پیل په شرایطو او عملي کېدو ټینګار، د سولې تړون د موادو پر پلې کېدو او څارنه، د بنیادي بنسټونو، دفاعی او نورو ملی نهادونو چې د ټولو افغانانو ملکیت دی، دسولی له توافق څخه وروسته په اړیني اصلاح خوندیتوب او غښتلتیا، د افغان کډوالو او د جنګ له‌کبله د داخلي بیځایه شویو کورنیو خپلو سیمو ته پر بیرته ستنیدلو، د مرستندویه هېوادونو سره د سولې د تړون وروسته د مرستو د نوې همکارۍ او اړیکو پر شرایطو، د افغانستان په اړه نړیوال کنفرانس کې د نړیوالو ضمانتونو سره د افغانستان د سولې پر توافقاتو تائید، په نړیوال کنفرانس کې د سیمې، ګاونډیو او نورو هیوادونو له لوري په افغانستان کې د نه لاسوهنې ژمنې او توافق باندې ټینګار شوی دی.

همدارنګه څو میاشتې وړاندې (د ۱۳۹۷هـ ش کال د سلواغې په ۱۶مه او ۱۷ مه نېټه) چې د روسیې په پلازمېنه مسکو کې په لومړي ځل د افغان سیاسیونو او افغان طالبانو ترمنځ مخامخ خبرې پیل شوې او په پایله کې یې پرېکړه لیک خپور کړ چې د دې پرېکړه‌لیک نه هم بشپړ ملاتړ شوی دی.

او ټولو ګډونوالو په یوه خوله له اسلامي کنفرانس، د ملګرو ملتونو له سازمان، امنیت شورا، اروپایي ټولنې او ټولو ګاونډیو هېوادونو څخه غوښتنه وکړه چې د سولې په اړه د دوحې د بین الافغاني ناستې پرېکړې تائید او ملاتړ یې وکړي.

پایله

د دوحې د بین الافغاني خبرو اترو ناسته د افغان طالبانو او امریکا ترمنځ د خبرو اترو د اووم پړاو پرمهال یو ښه پرمختګ ؤو، چې د هېواد دننه او بهر د بېلابېلو لوریو له خوا یې هرکلی وشو او د افغان سولې په تړاو هیلې یو ځل بیا راژوندۍ کړې.

د دې ترڅنګ، د افغان طالبانو، افغان حکومت، او یو شمېر نورو هېوادونو غبرګونونو ته په کتلو هیله شته، چې دغه ناسته به هم په راتلونکي کې د افغان حکومت او افغان طالبانو ترمنځ مخامخ خبرو اترو ته لاره پرانیزي.

همدا راز په دې غونډه کې په هغه نقاطو چې مخکې به پرې اختلاف نظر وُو اوس افغان طالبان او افغان سیاسیون نسبي هوکړې ته رسېدلي دي چې هغه په افغانستان کې د اسلامي ارزښتونو او بشري حقونو پر خوندیتوب، د سولې لپاره د خبرو پر دوام ټینګار، د جګړې پر ښکېلو غاړو د سختې ژبې د نه کارولو غږ، پر ملکي تاسیساتو او ولسي ځایونو د بریدونو نه ترسره کولو او په ټوله کې د تاوتریخوالي د کمولو غوښتنه شوې ده.

په مسکو کې د افغان سولې په تړاو لومړی تر سره شوې بین الافغاني ناسته او اوس په قطر کې تر سره شوې ناسته هغه څه دې چې په افغانستان کې یې د دایمي سولې راتګ د افغانانو په زړونو کې هیلې راټوکولې دي نو له همدې امله افغانان د دواړو لوریو نه غوښتنه کوي چې تر اوسه پورې یې په کوم شي نسبي توافق کړی دی هغې ته باید پابند پاتې شي او د تطبیق لپاره یې هڅې وکړي؛ تر څو په افغانستان کې د دایمي سولې راتلو ته زمینه برابره شي او په دې سره وکولای شو چې په نېږدې راتلونکې کې یو باثباته او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان ولرو.

ارتباط با ما:

ایمیل: csrskabul@gmail.com - info@csrskabul.com

ویب‌سایت: www.csrs.com -- www.csrs.af

شمارۀ تماس دفتر: (+93) 202564049 - (0) 784089590 93 +

لطفا نظریات و پیشنهادات خود را جهت بهبود مطالب این نشریه به ما ارسال دارید.